

Protokoll fört vid enskild föredragning

Social- och miljöavdelningen
Socialvårdsbyrån, S2

Beslutande
Minister

Annette Holmberg-Jansson

Föredragande

Specialsakkunnig

Fredrik Rönnlund

Justerat

Omedelbart

Nr 75

Lagstiftningspromemoria om ändringar i
lagstiftningen om moderskapsunderstöd.

ÅLR 2022/9530

113 S2 Utdrag

Beslut

Landskapsregeringen beslöt överföra lagstiftningspromemoria, **bilaga 1 S222E29**, jämte
checklista **bilaga 2 S222E29**, till lagberedningen för lagstiftningsåtgärder.

Lagstiftningspromemoria om ändringar i lagstiftningen om moderskapsunderstöd

Social- och miljöavdelningen, socialvårdsbyrån

1. Sammanfattning och bakgrund

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om könsfastställelse och till lagar som har samband med den (RP 189/2022 rd) lämnades till riksdagen för behandling 22.9.2022 och vidare till utskottsbehandling 6.10.2022. I propositionen föreslagna lagändringar föreslås träda i kraft 1.1.2023.

Enligt propositionen ska den idag gällande lagen om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet (FFS 563/2002) upphävas och följaktligen ersättas av en ny lag om könsfastställelse. Syftet med propositionen är att stärka personers självbestämmanderätt. Förslaget är att det kan fastställas att en person har en annan könstillhörighet än den som har antecknats för personen i befolkningsdatasystemet, om personen lämnar en redogörelse för sin varaktiga upplevelse att tillhöra det kön som ska fastställas. Det gällande kravet på avsaknad av fortplantningsförmåga slopas som förutsättning för rättsligt fastställande av könstillhörigheten. Propositionens förslag utgör nästan uteslutande rikets lagstiftningsbehörighet och blir således även gällande på Åland, i enlighet med riksdagens beslut.

En av de följdändringar som propositionen föreslår, som faller inom Ålands lagstiftningsbehörighet, är en ändring av lagen om moderskapsunderstöd (FFS 477/1993), som på Åland tillämpas genom landskapslagen (1994:10) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om moderskapsunderstöd.

I denna promemoria föreslås att 3 § 1 mom. i landskapslagen (1994:10) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om moderskapsunderstöd, ändras så att landskapslagen, med motsvarande utfall som ovan nämnda proposition för rikets del, säkerställer att moderskapsunderstöd finansieras för *alla gravida* personer, oberoende kön. Förslaget främjar självbestämmanderätt, likabehandling av kön, och således även likabehandling av barn, emedan föreslagen ändring säkerställer att moderskapsunderstöd kan komma alla barn till godo.

Utan förslagen ändring blir 3 § 1 mom. i landskapslagen oförenlig med 2 § i lagen om moderskapsunderstöd (FFS 477/1993), eftersom 3 § 1 mom. i landskapslagen stadgar att landskapet finansierar understöd till gravida *kvinnor* medan 2 § i rikslagen (från och med 1.1.2023) stadgar att alla gravida har rätt till understödet. Förslaget i denna promemoria säkerställer således att landskapslagen och rikslagen inte står i konflikt med varandra.

En av propositionen helt oberoende förnyelse, av bestämmelsen om ändringssökande i landskapslagen (1994:10) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om moderskapsunderstöd, föreslås också, så att Ålands förvaltningsdomstol blir besvärinstans för beslut om moderskapsunderstöd i stället för landskapsregeringen.

Föreslagna lagändringar avses träda i kraft samma datum som lag om fastställande av könstillhörighet och ändringarna i lagen om moderskapsunderstöd träder i kraft, det vill säga 1.1.2023 eller så snart som möjligt därefter.

2 Behörighetsfördelning

Enligt självstyrelselagens (1991:71) 18 § 1 mom. 13 punkt utgör socialvård, landskapets behörighet. Enligt detaljmotiveringen till självstyrelselagen 18 § 1 mom. 13 punkten innefattar begreppet socialvård förutom den egentliga socialvården även moderskapsunderstöd. Enligt självstyrelselagens 27 § 1 mom. 7 punkten har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om äktenskap och familjeförhållanden, barns rättsliga ställning samt adoption. Enligt självstyrelselagens 27 § 1 mom. 29 punkt har rikets behörighet i fråga om kastrering och sterilisering, avbrytande av havandeskap och konstbefruktning.

3 Relevanta lagändringar i regeringspropositionen (RP 189/2022)

Nedan framgår för den föreslagna ändringen i landskapslagen (1994:10) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om moderskapsunderstöd, relevanta ändringar som föreslås i nämnda regeringsproposition. Gråa markeringar uppmärksammar relevanta delar av lagtexten, inte föreslagna ändringar som helhet.

Lag om ändring av 1 och 2 § i lagen om moderskapsunderstöd

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om moderskapsunderstöd (477/1993) 1 § 1 mom. och 2 §,

sådana de lyder 1 § 1 mom. i lag 643/2004 och 2 § delvis ändrad i lag 546/2022, som följer:

1 §

Lagens syfte och tillämpningsområde

Till den som är gravid betalas i enlighet med denna lag moderskapsunderstöd av statsmedel i syfte att främja den gravidas och barnets hälsa och välbefinnande.

2 §

Rätt till understöd

Berättigad till moderskapsunderstöd är en gravid vars graviditet har varat minst 154 dagar. En förutsättning för att få understödet är dessutom att den gravida före utgången av den fjärde månaden av graviditeten har genomgått en hälsoundersökning på en hälsovårdscentral eller en läkares mottagning. Folkpensionsanstalten kan dock av särskilda skäl, efter att vid

behov ha hört välfärdsområdet, bevilja understöd trots underlåtelse att genomgå hälsoundersökning.

Avlider den som är berättigad till understödet innan understödet har betalats ut, ska understödet betalas för vården av barnet.

4. Konsekvenser

Nämnda regeringsproposition bedömer att ett stärkande av individens självbestämmanderätt i processen för fastställande av könstillhörighet förutsätts av internationella människorättskonventioner och Finlands grundlag. Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen är alla lika inför lagen. Vissa medborgare eller medborgargrupper får inte genom lag godtyckligt ges en gynnsammare eller ogynnsammare ställning än andra medborgare eller medborgargrupper. Den allmänna principen om likabehandling kompletteras genom diskrimineringsförbudet i 6 § 2 mom. i grundlagen, enligt vilket ingen utan godtagbart skäl får särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller dennes person. I regeringspropositionens kapitel 2 och 4 beskrivs grunderna för förslagen närmare. Landskapslagen (2005:66) om förhindrande av diskriminering i landskapet Åland kompletterar ovan nämnda principer, och stadgar i 4 § om förbud mot diskriminering inom socialvården.

Enligt propositionen kan det fastställas att en person har en annan könstillhörighet än den som har antecknats för personen i befolkningsdatasystemet, om personen lämnar en redogörelse för sin varaktiga upplevelse att tillhöra det kön som ska fastställas. Personen ska ha uppnått myndighetsåldern och vara finsk medborgare eller bosatt i Finland. I regeringspropositionen konstateras att Statens ämbetsverk på Åland idag handlägger två till tre ansökningar om fastställelse av könstillhörighet per år och att den föreslagna nya lagstiftningen som helhet kan öka på mängden ansökningar, men att det fortsatt förväntas röra sig om mycket få ansökningar per år som helhet på Åland. Denna, och den huvudsakliga delen av propositionen i övrigt, ligger utanför lagtingets lagstiftningsbehörighet.

Denna promemoria har som syfte att på motsvarande sätt som de följdändringar som föreslås i ifrågavarande proposition, säkerställa alla gravida personer rätt till moderskapsunderstöd, även i framtiden. Genom förslaget justeras landskapsregeringens finansiering av moderskapsunderstöd från gravida *kvinnor* till alla gravida *personer*.

Förslaget främjar självbestämmanderätten och likabehandling av kön, och följaktligen även likabehandling av barn, emedan förslagen ändring säkerställer att moderskapsunderstöd kan komma alla barn på Åland till godo. Således är förslaget ett led i att FN:s konvention om barnets rättigheter förverkligas. Artikel 2 i konventionen stadgar att konventionsstaterna ska respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt.

Kostnaden för landskapsregeringen för moderskapsunderstöd som utbetalas i pengar är 224 euro per understöd. För moderskapsunderstöd som utbetalas som en moderskapsförpackning, inklusive leveranskostnad och mervärdesskatt, är kostnaden cirka 222 euro enligt kostnadsnivån i maj 2022. Landskapsregeringen och Kommunernas socialtjänst k.f. anskaffar och förmedlar förpackningen i samarbete med Folkpensionsanstalten. Kostnaderna för förpackningen kan följaktligen förändras i framtiden, exempelvis som en följd av förändringar i den allmänna prisnivån på de varor som ingår i förpackningen, eller om det pris landskapsregeringen betalar för förpackningen förändras av avtalsmässiga skäl. Landskapsregeringen har befogenhet att fatta beslut om den beloppsmässiga nivån på moderskapsunderstödet (i praktiken nivån på understödet i pengar). Den föreslagna ändringen, bedöms dock inte ha ekonomiska konsekvenser av betydelse för landskapsregeringen.

Konsekvensen av förslaget som rör sökande av ändring, är att Ålands förvaltningsdomstol handlägger besvär om beslut om moderskapsunderstöd i stället för Ålands landskapsregering, vilket i regel motsvarar hur sökande av ändring reglerats i övrig socialvårdslagstiftning på Åland.

5. Förslag på ändringar

Landskapslag (1994:10) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om moderskapsunderstöd

En ändring föreslås så att moderskapsunderstöd kan utbetalas till *alla* gravida personer, från och med samma tidpunkt som lagen om moderskapsunderstöd (FFS 477/1993) föreslås ändrad i riket (1.1.2023) eller så snart som möjligt därefter. Detta bedöms förutsätta en ändring av landskapslagens 3 § 1 mom., så att det stadgar att moderskapsunderstöd finansieras med landskapets medel för *alla gravida*. Landskapslagens 3 § 1 mom. lyder idag enligt följande:

”För en kvinna som är berättigad till moderskapsunderstöd och bosatt i landskapet betalas moderskapsunderstöd av landskapets medel.”

Syftet med förslaget är att främja den gravidas och barnets hälsa och välbefinnande.

Landskapslagens 5 § om sökande av ändring föreslås revideras så att besvär om beslut om moderskapsunderstöd inte längre riktas till landskapsregeringen utan till Ålands förvaltningsdomstol.

CHECKLISTA – BEHÖVS NY LAGSTIFTNING?

1. Vem eller vilka kräver en förändring?

Finns det ett EU-eller internationellt perspektiv på frågan?

2. Vilket är målet?

Finns det konflikter mellan olika mål?

3. Är underlaget tillräckligt?

Behövs tilläggsutredning?

4. Vad händer om man inte gör någonting alls?

Blir problemet större och mer akut?

Vad är konsekvenserna för samhället och för enskilda om åtgärder inte vidtas?

5. Vilken utveckling av särskild betydelse för frågan kan väntas inom den närmaste tiden? Hur påverkas problemet?**6. När behövs åtgärderna?**

Är behovet av åtgärder tillfälligt?

7. Berör ärendet regeringsprogrammet eller utvecklings- och hållbarhetsagendan?**8. Kan alternativa styrmedel användas?**

Måste frågan regleras genom lagstiftning med stöd av grundlagen eller självstyrelselagen?

Går det att åtgärda problemet genom samhällsinformation, avtal, allmänna råd/rekommendation eller anvisningar?

Om checklistan visar att det finns ett behov av ny lagstiftning ska en lagstiftningspromemoria skrivas och förankras politiskt (se nästa sida).

Kontakta lagberedningen om du har frågor kring checklistan!

LAGSTIFTNINGSPROMEMORIA - INNEHÅLL

Den fristående lagstiftningspromemorian ska innehålla följande uppgifter

☐	Bakgrund till behovet av ny lagstiftning.
☐	En beskrivning av det huvudsakliga innehållet i den förslagna lagstiftningen.
☐	Förslagets konsekvenser. De konsekvenser som ska framgå är ☐ ekonomiska konsekvenser ☐ administrativa konsekvenser ☐ miljökonsekvenser ☐ jämställdhetskonskvenser ☐ konsekvenser för barn (under 18 år) ☐ jämlikhetskonsekvenser Enligt landskapslagen (2005:66) om förhindrande av diskriminering i landskapet Åland ska diskriminering på grund av etnisk tillhörighet, religion eller annan övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning eller annan därmed jämförbar omständighet förhindras. ☐ konsekvenser för sysselsättningen och arbetslivet ☐ andra samhällliga konsekvenser Då konsekvenserna av ett förslag utreds kan andra sakkunniga inom framför allt landskapsförvaltningen konsulteras. Vägledning finns i justitieministeriets anvisning om konsekvensbedömning av lagförslag. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/80031
☐	Lagstiftningsbehörigheten.
☐	Hur ska konsekvenserna av lagstiftningen utvärderas och följas upp?

Bifoga den ifyllda checklisten som en bilaga till lagstiftningspromemorian.

Kontakta lagberedningen om du har frågor kring promemorian!